

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ”
(для бакалаврів)**

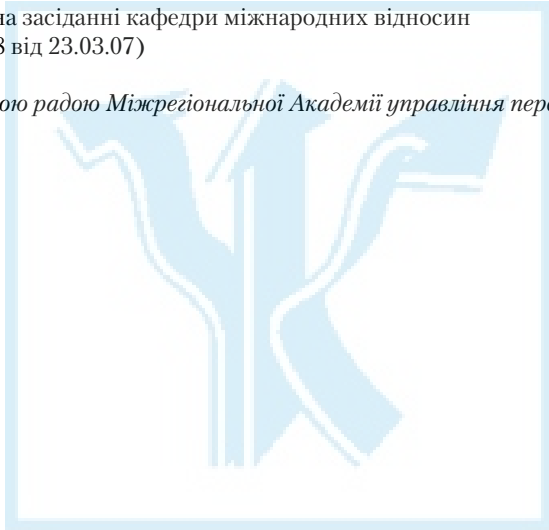
МАУП

Київ 2007

Підготовлено професором кафедри міжнародних відносин *М. С. Дорошком*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 8 від 23.03.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Дорошко М. С. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Зовнішня політика України” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2007. — 32 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст самостійної роботи з дисципліни “Зовнішня політика України”, основну тематику рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Зовнішня політика України” є професійно орієнтованою складовою загальної освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр” спеціальності 6.030405 “Країнознавство”, напряму 0304 “Міжнародні відносини”, що має на меті ознайомити студентів з історією вітчизняної зовнішньої політики, дипломатичного забезпечення зовнішньополітичної діяльності Русі-України на міжнародній арені, державних утворень, які існували в різні часи на території України, а також озброїти студентів ґрунтовними знаннями кращих традицій вітчизняної дипломатії, закласти підвалини для успішної майбутньої роботи в державних органах з реалізації інтересів України у світі дипломатичними засобами.

Об’єктом вивчення навчальної дисципліни є зовнішня політика України у другій половині ІХ — на початку ХХІ ст.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є зовнішньополітична діяльність і дипломатія Української держави на різних етапах її розвитку.

Навчальна дисципліна “Зовнішня політика України” забезпечує:

знання

- основних подій і фактів історії зовнішньої політики України;
- спільних рис та особливостей організації дипломатичної справи державних утворень на території України, налагодження механізмів функціонування вітчизняної дипломатії;
- досвіду дипломатичної боротьби за вирішення українського питання на різних історичних етапах;
- характерних рис і специфіки дипломатичного забезпечення формування зовнішньополітичних орієнтацій і розв’язання завдань України;
- джерел і загального стану історіографії історії зовнішньої політики України;

вміння

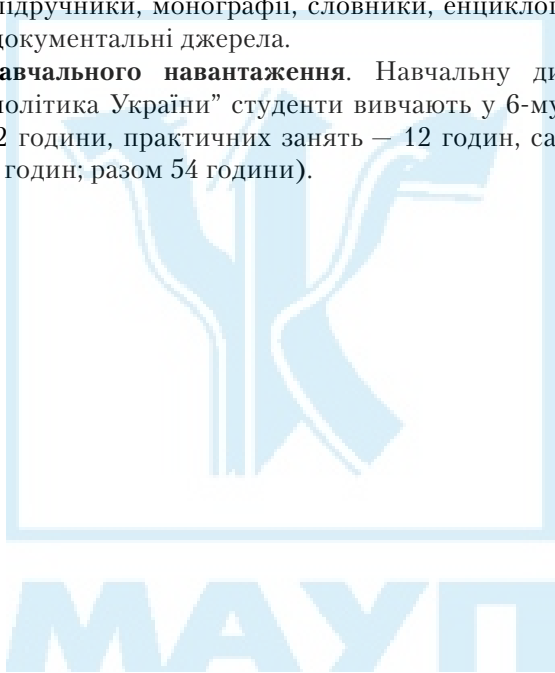
- працювати з документальними джерелами та науковою літературою з історії зовнішньої політики України;
- аналізувати тексти міжнародних договорів та угод, укладених Україною;

- здійснювати порівняльну оцінку сутності та методів української дипломатії в різні історичні періоди;
- здійснювати прогностичну функцію щодо перспектив реалізації конкретних дипломатичних кроків і акцій.

Навчальна дисципліна “Зовнішня політика України” пов’язана з дисциплінами “Історія України”, “Вступ до міжнародних відносин”, “Теорія міжнародних відносин”, “Міжнародні відносини та світова політика”.

Інформаційними джерелами є базові підручники, навчальні посібники, підручники, монографії, словники, енциклопедії, наукові статті, документальні джерела.

Обсяг навчального навантаження. Навчальну дисципліну “Зовнішня політика України” студенти вивчають у 6-му семестрі (лекцій – 22 години, практичних занять – 12 годин, самостійної роботи – 20 годин; разом 54 години).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль I. Зовнішня політика Русі-України у другій половині IX – у XVIII ст.				
1	Вступ до курсу. Зовнішня політика Київської держави у другій половині IX – першій половині XII ст.	2		2
2	Зовнішня політика Галицько-Волинської держави	2	2	2
3	Міжнародне становище і зовнішня політика козацької України в середині XVII – у XVIII ст.	4	2	4
Модульна контрольна робота 1				
Змістовий модуль II. Зовнішня політика України у XX – на початку XXI ст.				
4	Зовнішня політика українських національних урядів у 1917–1921 рр.	4	2	4
5	УРСР у системі радянської дипломатії (початок 20 – кінець 80-х років XX ст.)	2		4
6	Зовнішня політика незалежної України	6	6	4
Модульна контрольна робота 2				
Підсумковий контроль				
Разом годин		22	12	20

ЗМІСТ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ”

Змістовий модуль I. Зовнішня політика Русі-України у другій половині IX — у XVIII ст.

Тема 1. Вступ до курсу. Зовнішня політика Київської держави у другій половині IX — першій половині XII ст.

Лекція 1. Вступ до курсу. Зовнішня політика Київської держави у другій половині IX — першій половині XII ст. (2 год.)

1. Геополітичне становище Русі в IX–XI ст.
2. Вихід Київської держави на міжнародну арену.
3. Візантійська дипломатія і Русь.
4. Зв'язки династій Русі із суміжними державами та країнами Західної Європи.
5. Русь і Великий Степ.

Завдання для самостійної роботи (2 год.)

1. На підставі опрацювання рекомендованої літератури підготувати питання:

- Дипломатичні контакти Русі та Священної Римської імперії.
- Київська Русь і Хозарський каганат у боротьбі за регіональне домінування.
- Військова дипломатія Русі й Великий Степ.

2. На основі опрацювання першоджерел і фахової літератури здійснити порівняльний аналіз методів Візантійської дипломатії та дипломатичної практики Київської Русі.

Література [1; 4–9; 11; 19; 22; 24; 39; 56; 65; 71; 73; 75; 80; 86]

Тема 2. Зовнішня політика Галицько-Волинської держави

Лекція 2. Міжнародне становище і зовнішня політика Галицько-Волинської держави (2 год.)

1. Галицьке князівство Ярослава Осмомисла — регіональний центр сили другої половини XII ст.
2. Міжнародні наслідки утворення і зовнішня політика Галицько-Волинської держави.

3. Південно-Західна Русь і Золота Орда.
4. Боротьба за спадщину Русі між Великими князівствами Литовським і Московським.

Семінарське заняття 1. Зовнішня політика Київської Русі і Галицько-Волинської держави (2 год.)

1. Київська держава в системі міжнародних відносин розвиненого середньовіччя (IX – середина XI ст.).
2. Зовнішня політика Русі періоду феодальної роздробленості (друга половина XI – перша половина XIII ст.).
3. Зовнішня політика Галицько-Волинської держави (1199–1349 рр.).

Завдання для самостійної роботи (2 год.)

1. На підставі опрацювання рекомендованої літератури підготувати питання:

- Дипломатичні обставини входження західноукраїнських земель до складу Польського королівства.
- Сутність і міжнародні наслідки концепції “Москва – третій Рим”.

2. На основі опрацювання першоджерел і фахової літератури виконати порівняльний аналіз методів здійснення зовнішньої політики Київської та Галицько-Волинської держав і Польського королівства.

Література [1; 4–9; 11; 19; 22; 24; 39; 42; 44; 56; 70; 71; 80; 86]

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ 1, 2

Пристаюючи до вивчення питань тем 1, 2, передусім слід чітко усвідомити геополітичне становище Київської Русі як перехрестя комунікацій тогочасного світу, що спричиняло вибір відповідних орієнтирів, визначало сутність відносин із сусідніми суб'єктами міжнародного життя. Важливо зрозуміти, що міжнародні, міждержавні зв'язки були однією з детермінант творення Київської держави, визначення та зміцнення її кордонів. Слід звернути увагу на витоки дипломатичних функцій і їх перетворення на специфічний, а згодом неодмінний, важливий напрям життєдіяльності держави. Аналізуючи дипломатію київських князів, треба звернути увагу на зростання ролі зовнішньополітичних чинників у діяльності й розвитку Київської Русі.

Слід зупинитись на особливостях періоду, коли нещодавно могутня держава перейшла до стадії роздробленості, розпалась і зрештою втратила позиції у світі, ставши об'єктом зазіхань і загарбань чужоземців. Доцільно простежити феномен спадкоємності державотворення і визначити роль у цьому процесі дипломатичних чинників за часів розквіту Галицько-Волинського королівства.

Тема 3. Міжнародне становище і зовнішня політика козацької України в середині XVII – у XVIII ст.

Лекція 3. Зовнішня політика і дипломатія гетьмана

Б. Хмельницького та його наступників (4 год.)

1. Військово-політична ситуація у Східній Європі напередодні Національної революції 1648–1676 рр.
2. Союз Війська Запорозького з Кримським ханатом і Османською імперією: здобутки та втрати.
3. Молдовська політика й династичні плани гетьмана Б. Хмельницького.
4. Дипломатична підготовка й укладення Переяславсько-Московської угоди 1654 р.
5. Коаліційна стратегія і тактика козацьких гетьманів за доби Національної революції.
6. Зовнішньополітичні аспекти “Руїни” 1657–1686 рр.
7. Зовнішня політика гетьмана І. Мазепи.

Семінарське заняття 2. Зовнішня політика України в середині XVII – у XVIII ст. (2 год.)

1. Міжнародне становище українських земель в середині XVII ст. Дипломатичне забезпечення козацького повстання 1648 р.
2. Зовнішня політика гетьмана Б. Хмельницького (1648–1657 рр.).
3. Україна в зовнішній політиці сусідніх держав періоду “Руїни” (1657–1686 рр.).
4. Українські землі як об'єкт зовнішньої політики європейських держав (кінець XVII – XVIII ст.).

Завдання для самостійної роботи (4 год.)

1. На підставі опрацювання рекомендованої літератури підготувати питання:

- “Турецька орієнтація” гетьмана П. Дорошенка і причини її невдачі.
- Міжнародна діяльність гетьмана П. Орлика щодо створення антіросійської коаліції.
- Дипломатичні обставини приєднання Північного Причорномор’я і Криму до Російської імперії.

2. На основі опрацювання першоджерел і фахової літератури здійснити порівняльний аналіз Переяславсько-Московського договору 1654 р. і Гадацької угоди 1658 р.

Література [1; 4–9; 11; 15; 19; 29; 35; 36; 43; 54; 58; 61; 66; 67; 80; 86]

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 3

Для з’ясування сутності питань теми важливо зрозуміти, що, опинившись у складі сусідніх держав, українство перетворилося на латентний чинник внутрішнього напруження відповідних країн з неодмінною трансформацією суперечностей у складні міжнародні проблеми. Саме в такому ключі слід шукати відповіді на питання щодо сутності та закономірності зародження зовнішньополітичних орієнтацій козацтва, дипломатичної активності Запорозької Січі.

Слід звернути особливу увагу на те, що у причинах Української національної революції потенційно крився важливий міжнародний елемент — відносини між українцями, які не мали власної державності, однак прагнули її, і поляками, які не бажали змінити статус-кво. За цих умов визвольні завдання революції не могли реалізуватися без активізації зовнішнього чинника, допомоги з боку сильного союзника — об’єктивного суперника (чи навіть ворога) Польщі. Такими були спочатку наріжні основи дипломатії Б. Хмельницького, і врешті-решт це призвело до Переяславської угоди, суть якої гетьман прагнув закріпити в міжнародно-правовому документі, відомому під назвою “Березневі статті”.

Особливу увагу рекомендується звернути на з’ясування причин різної поведінки українських гетьманів кінця XVII — XVIII ст., з яких кожен по-своєму в конкретно-історичних обставинах, за певної розстановки сил на міжнародній арені прагнув обстояти незалежність української нації, української державності. Що ж до реалізації зовнішньополітичного курсу, дипломатичних зусиль, суб’єктивні намагання не завжди відповідали об’єктивним чинникам, і це призвело до того, що завоювання Української революції середини XVII ст. були втрачені,

українські землі поділені між двома найбільшими на той час європейськими імперіями — Російською та Австро-Угорською.

Змістовий модуль II. Зовнішня політика України у XX — на початку XXI ст.

Тема 4. Зовнішня політика українських національних урядів у 1917–1921 рр.

Лекція 4. Зовнішня політика й дипломатія українських національних урядів у 1917–1921 рр. (4 год.)

1. Центральна Рада й вихід України на міжнародну арену.
2. Зовнішня політика Української Держави гетьмана П. Скоропадського.
3. Зовнішня політика Директорії УНР.
4. Зовнішня політика Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).

Семінарське заняття 3. Зовнішня політика українських національних урядів під час Національної революції 1917–1921 рр. (2 год.)

1. “Українське питання” напередодні та під час Першої світової війни.
2. Дипломатія Української Центральної Ради.
3. Зовнішня політика Української Держави гетьмана П. Скоропадського.
4. Зовнішня політика Директорії УНР.
5. Зовнішня політика Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).
6. Уроки зовнішньополітичної діяльності українських національних урядів у 1917–1921 рр.

Завдання для самостійної роботи (4 год.)

1. На підставі опрацювання рекомендованої літератури підготувати питання:
 - Створення й особливості функціонування мережі закордонних дипломатичних представництв УНР та Української Держави.
 - Дипломатичне вирішення Кримської проблеми за гетьманату П. Скоропадського.

- “Східна Антанта” і Балто-Чорноморський союз у зовнішньополітичній стратегії Директорії.
- Антанта і “російське питання” у 1919–1920 рр.
- Міжнародне визнання УСРР у 1921–1922 рр.
- Розбудова дипломатичної служби УНР за доби Директорії.

2. На підставі опрацювання першоджерел здійснити порівняльний аналіз Брестського мирного договору УНР з Центральними державами та Варшавської угоди між УНР і Річчю Посполитою.

Література [1; 5; 8; 9; 11; 12; 16; 17; 26–28; 33; 34; 37; 38; 46; 53; 57; 62; 63; 68; 74; 77; 80; 83; 87–90]

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 4

У процесі самостійної роботи з метою підготовки до семінарського заняття слід насамперед вивчити сутність процесів, започаткованих у Росії з часів повалення самодержавства. В Україні вони призвели до національно-демократичної революції. Варто поміркувати над такими питаннями: до яких змін у міжнародному становищі повинна була привести перемога Української революції, як лідери визвольної боротьби (М. Грушевський, В. Винниченко, С. Єфремов, П. Христюк та ін.) враховували міжнародний фактор при формуванні концепції Української революції, її реалізації в тогочасну практику. А відтак буде легше зрозуміти, чому серед інших варіантів вирішення українського питання в 1917 р. Центральна Рада віддала перевагу автономістсько-федералістському курсу і як спроба його реалізації дипломатичним шляхом призвела до загострення відносин з російським Тимчасовим урядом, загальноросійською демократією.

Принципово важливо звернути увагу на геополітичні процеси, що розпочалися з утворення Української Народної Республіки, перетворення її на суб’єкт міжнародних відносин, оцінити міжнародний статус України восени-взимку 1917 р., спроби Центральної Ради реалізувати альтернативний соціалістичному курс суспільного розвитку, що призвело до міжнаціональних, міжнародних колізій. Важливо об’єктивно розкрити причини появи двох центрів влади, двох державних утворень (УНР і УСРР) і характерні для них взаємовідносини, з’ясувати роль дипломатичного чинника в розв’язанні військового протистояння, оцінити сутність конфлікту Центральної Ради з Радою Народних Комісарів, розкрити причини поразок Центральної Ради.

Застосовуючи порівняльний метод, слід спробувати виражено оцінити плани лідерів політичних партій півдавстрійської України щодо створення “коронного краю”, пояснити суперечності, які виникали з цього приводу.

Окрему увагу слід приділити вивченню перебігу подій під час Брестської мирної конференції, оцінити участь представників України в переговорному процесі, з’ясувати роль міжнародного чинника у проголошенні незалежності України.

Особливий аспект — відносини з країнами австро-німецького блоку і вторгнення австро-німецьких військ в Україну, вплив останнього чинника на процес національного державотворення і зовнішньополітичний курс України.

Виконуючи завдання самостійної роботи, насамперед необхідно з’ясувати, яку роль відіграв міжнародний фактор (німецько-австрійські війська) у державному перевороті 29 квітня 1918 р. і які національні чинники забезпечували існування режиму гетьмана П. Скоропадського. Це — ключ до розуміння зовнішньополітичних орієнтацій Української Держави, можливостей її дипломатичної діяльності.

За документами та іншими джерелами слід простежити, як відбувався процес визнання України, що стала об’єктом міжнародного життя, як встановлювалися відносини з державами світу, як закладалися традиції новітньої української дипломатії, зокрема військової.

Окрема проблема — відносини з Радянською Росією. Цю проблему можна докладно висвітлити, скориставшись нещодавно опублікованими документальними виданнями та численними дослідженнями істориків.

Зв’язок між загальними орієнтаціями Гетьманату, внутрішньою політикою та зовнішньополітичними акціями — саме на такому зрізі слід проаналізувати останнє питання.

Бажано ґрунтовно усвідомити сутність альтернатив державотворчого процесу в Україні, налагодження дипломатичних відносин зі світовим співтовариством у контексті завершального етапу Першої світової війни (проаналізувати причини участі у громадянській війні в Україні різних сил, зробити об’єктивні висновки з наслідків воєнного протистояння). Слід спробувати неупереджено оцінити реальні можливості й перспективи УНР у переговорах з РСФРР та Антантою. Для правильного розуміння результатів політичної боротьби в

Україні важливо врахувати досвід створення Воєнно-політичного союзу радянських республік і місця в ньому УРСР.

Слід приділити увагу з'ясуванню питання про спробу реалізації соборності українських земель, яку було здійснено наприкінці 1918 р. — на початку 1919 р., проаналізувати реакцію на неї з боку зарубіжних держав, передусім Антанти і Польщі.

Важливо розкрити позиції різних держав щодо України на Паризькій мирній конференції, оцінити прийняті нею рішення і роль українських дипломатів, об'єктивно кваліфікувати міжнародні договори, укладені після завершення Першої світової війни та іноземних інтервенцій.

Розглядаючи суперечності, що існують в історіографії щодо оцінки Варшавського договору (1920 р.), кваліфікації польсько-радянської війни, необхідно виявити принципові підходи до розуміння наслідків дипломатичних зусиль української сторони.

Тема 5. УРСР у системі радянської дипломатії (початок 20 — кінець 80-х років ХХ ст.)

Лекція 5. УРСР у системі радянської дипломатії (початок 20 — кінець 80-х років ХХ ст.) (2 год.)

1. Зовнішньополітична діяльність УСРР у 1919–1922 рр.
2. Українське питання в міжвоєнний період.
3. Міжнародно-правові обставини входження західноукраїнських земель до складу СРСР.
4. Відновлення НКЗС УРСР і визначення його повноважень. Основні напрями дипломатичної діяльності УРСР в ООН.
5. Договірне оформлення кордонів УРСР (СРСР) із Польщею, Чехословаччиною, Угорщиною і Румунією.
6. США і українське питання в період “холодної війни”.

Завдання для самостійної роботи (4 год.)

1. На підставі опрацювання рекомендованої літератури підготувати питання:

- Злочинна сутність акції “Вісла” та її наслідки.
- Діяльність Української РСР в ЮНЕСКО.
- Міжнародна діяльність української діаспори.

2. На підставі опрацювання фахової літератури і матеріалів періодичної преси здійснити порівняльний аналіз планів використан-

ня українського питання дипломатіями нацистської Німеччини й Радянського Союзу.

Література [1; 2; 8; 9; 11; 13; 14; 21; 25; 34; 40; 45; 47–49; 51; 52; 55; 59; 72; 80–82; 86]

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 5

Самостійно вивчаючи фактичний матеріал, слід пам'ятати, що запропоновані питання охоплюють тривалий історичний відтинок часу (20-ті — початок 90-х років ХХ ст.), насичений величезною кількістю непростих подій. Хоча Україна й не була повноцінним суб'єктом міжнародного життя, не формувала власного зовнішньополітичного курсу, згорнула дипломатичну діяльність, проте часто опинялася в епіцентрі міжнародних подій, а породжені тогочасною практикою проблеми мають значення й нині.

Передусім важливо з'ясувати ключові моменти, пов'язані з роллю і місцем України в міжнародному житті в 1921–1938 рр., для чого проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні чинники, що зумовили необхідність укладення військових, політичних, економічних угод УРСР з іншими радянськими республіками в 1920–1922 рр., детермінували об'єднавчий процес за утворення СРСР. Принципове значення має з'ясування питань про статус України у процесі утворення СРСР та в наступні періоди, про неухильне звуження можливостей для зовнішньополітичної діяльності, згорання масштабів дипломатичної активності.

Важливо на конкретних прикладах розкрити становище українців у Східній Галичині, Буковині, Бессарабії, Карпатській Україні, що входили на той час до складу Польщі, Румунії і Чехословаччини. Це дасть можливість зрозуміти причини національно-визвольного руху на західноукраїнських землях, оцінити його вплив на міжнародні відносини, європейську дипломатію.

Слід також спеціально звернути увагу на роль української еміграції в розвитку геополітичних процесів 20–30-х років, зокрема на її спроби залучити міжнародні сили до розв'язання українських проблем.

Нині великого значення набуло розуміння сутності міжнародних проблем, пов'язаних з Україною напередодні та в роки Другої світової війни. При цьому важливо врахувати, що Україна знову (як і за часів Першої світової війни) перетворилася на об'єкт чужоземних зазіхань, незмінно фігурувала у планах провідних світових держав, стала по-

лем найзапекліших воєнних дій. Тому слід з'ясувати місце українських проблем у розрахунках і діях супротивних коаліцій та окремих країн, дати принципову оцінку мюнхенській (1938 р.) та німецько-радянським (1939 р.) угодам з позицій українства, його подальшої долі. Слід зупинитися на всебічній оцінці факту возз'єднання всіх українських земель в одній державі, його наслідках для міжнародного життя в Європі.

У контексті міжнародних відносин слід розглянути основні воєнні дії в Україні, рух опору окупаційному режимові, дипломатичну боротьбу навколо проблеми західноукраїнських земель і післявоєнного західного кордону України.

Так само важливо орієнтуватись у найважливіших напрямках діяльності України на міжнародній арені на початку повоєнної доби. Серед інших питань теми першочергову увагу необхідно звернути на з'ясування зміни статусу України наприкінці Другої світової війни, що дало їй можливість стати одним із співзасновників Організації Об'єднаних Націй. Слід урахувати також межі можливостей УРСР у міжнародному співтоваристві, її реальний внесок у діяльність міжнародних організацій.

Для з'ясування можливостей України у здійсненні дипломатичної діяльності в повоєнну добу принципово важливо усвідомити практично повну інтегрованість останньої в мету і зміст зовнішньополітичного курсу Союзу РСР, координованість дипломатичних акцій союзних республік на міжнародній арені, здобутки і втрати української й союзної радянської дипломатії, їх наслідки для УРСР.

На основі аналізу конкретних фактів доцільно простежити наростання тоталітарного тиску на Україну (зокрема, в ідеологічній сфері, науці та мистецтві), посилення централістських і русифікаторських тенденцій у політичному курсі керівництва СРСР і зрозуміти причини поступового загострення українсько-російських суперечностей, об'єктивно оцінити національно-дисидентський рух в Україні та його вплив на міжнаціональні, міждержавні відносини.

Аналізуючи історичний розвиток України в 60–80-х роках, важливо з'ясувати, як визрівали передумови здобуття Україною незалежності, як відбувався процес перетворення її на повноправного суб'єкта міжнародних відносин.

Предметом особливого розгляду мають стати дипломатичні акції зарубіжного світу на підтримку реалізації демократичних прагнень

українства, а також зростання активності дипломатії України в процесі горбачовської перебудови, розпаду Союзу РСР.

Тема 6. Зовнішня політика незалежної України

Лекція 6. Зовнішня політика незалежної України (6 год.)

1. Концептуальні засади і практика реалізації зовнішньополітичного виміру незалежної Української держави.
2. Стратегічні вектори міжнародних зв'язків незалежної України:
 - Українсько-американське стратегічне партнерство. Сприяння США розвитку співробітництва між Україною та Північноатлантичним договором (НАТО).
 - Європейський напрямок зовнішньої політики України.
 - Українсько-російські відносини на сучасному етапі.
3. Багатостороння дипломатія України.
4. Україна в універсальних міжнародних організаціях і регіональних об'єднаннях.

Семінарське заняття 4. Формування основних принципів і напрямів зовнішньої політики України. Стратегічні вектори міжнародних зв'язків (2 год.)

1. Концептуально-теоретичні засади зовнішньої політики незалежної України.
2. Українсько-американське стратегічне партнерство.
3. Європейський вектор зовнішньої політики України.
4. Українсько-російські міждержавні відносини на сучасному етапі.

Семінарське заняття 5. Україна в діяльності міжнародних організацій, безпекових структур, інтеграційних і міждержавних об'єднань (2 год.)

1. Участь України в діяльності ООН та її структурних підрозділів.
2. Україна в Раді Європи та Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
3. Відносини "Україна – НАТО".
4. Участь України в діяльності СНД, ГУУАМ та інтеграційних проєктах пострадянського простору.
5. Енергетична проблематика в зовнішній політиці України.

Семінарське заняття 6. Країни Азії, Африки та Латинської Америки в зовнішній політиці України (2 год.)

1. Розвиток співробітництва з Китаєм, Японією, Індією та Пакистаном.
2. Міжнародні зв'язки з державами Близького Сходу та Перської затоки.
3. Контакти з країнами АСЕАН.
4. Латиноамериканський вектор зовнішньої політики України.
5. Становлення відносин з країнами Африки.

Завдання для самостійної роботи (4 год.)

1. На підставі опрацювання фахової літератури і матеріалів періодичних видань підготувати питання:

- Врегулювання проблеми поділу Чорноморського флоту СРСР між Україною і Росією.
- Українська дипломатія і світовий процес ядерного роззброєння.
- Дипломатія України в регіональній системі міжнародних відносин.

2. Здійснити порівняльний аналіз дипломатичної діяльності України щодо ЄС та СНД і ЄЄП.

Література [1–3; 5; 8; 10; 11; 18; 20; 23; 30; 31; 34; 40; 41; 47; 50; 60; 64; 69; 78–80; 84]

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 6

У процесі самостійного опрацювання теми рекомендується насамперед ознайомитися зі змістом таких основоположних документів, як Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України. Слід наголосити на тому, що теоретичні засади зовнішньої політики України становлять ідея державності, гуманізм, традиційна філософія і менталітет українського народу. Вони відтворюють національні інтереси України, з них випливають доктрина, концепції та завдання зовнішньої політики держави. Засади, на яких Україна реалізує зовнішньополітичний курс, ґрунтуються на дотриманні загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права, Статуту ООН, Хельсінського заключного акта, Паризької хартії для нової Європи та інших документів ОБСЄ.

Особливу увагу бажано звернути на принципи, цілі, головні напрями, завдання зовнішньої політики, що спираються на національні інтереси України, відтворюють зовнішньополітичну стратегію держави.

Вивчаючи дипломатичні відносини України з Росією, треба враховувати, що починаючи з перших кроків становлення Української держави обидві сторони припускалися серйозних прорахунків і помилок. Слід враховувати також зміни в зовнішньополітичних курсах України і Росії, у складі вищого політичного керівництва держав, що відбулись останнім часом. Треба також назвати чинники, які спонукають Україну неординарно будувати відносини з Росією, окреслити спільні інтереси, що сприяють зближенню обох держав. Природно, не можна залишати поза увагою й того, що негативно впливає на розвиток подій, породжує суперечності в українсько-російських відносинах.

Доцільно визначити місце України в сучасному європейському геополітичному просторі: зрозуміти військово-політичні, економічні, демографічні, територіальні чинники, що визначають спільність інтересів України і держав Центральної та Східної Європи. Слід розкрити політику України щодо цих держав загалом і щодо кожної зокрема, висвітлити проблеми і труднощі становлення та розвитку двосторонніх дипломатичних відносин, формування їх договірно-правової бази.

Серед специфічних проблем чільне місце посідає розгортання регіонального співробітництва на основі збалансованості західного та східного векторів зовнішньої політики України. Важливо висвітлити проблеми співробітництва України з державами Вишеградської четвірки, Карпатського єврорегіону, Центральноєвропейської ініціативи, Організації Чорноморського економічного співробітництва. Обов'язково слід показати уроки і перспективи відносин України з державами Центральної та Східної Європи.

Західноєвропейський напрям зовнішньої політики й дипломатії України важливо розкрити через призму визначення ролі західних держав у сучасній світовій політиці та системі зовнішньополітичних пріоритетів України. Безперечний інтерес становлять етапи розробки західноєвропейського напрямку зовнішньої політики України, їх концептуальні засади, порівняльна характеристика. До найважливіших належить проблема налагодження і розвитку двосторонніх відносин з країнами західного регіону на основі визнання ними державної не-

залежності України та встановлення з нею дипломатичних відносин. На цій базі розвиваються двосторонні відносини, зорієнтовані на найкращий світовий досвід.

Доцільно показати прагнення й дипломатичні зусилля України до широкого співробітництва в Європі (ЄС). Цікавими щодо цього є проблеми членства України в Раді Європи. Слід висвітлити позицію України щодо оборонної інтеграції західних держав, відносини із Західноєвропейським Союзом та ОБСЄ, приділити особливу увагу відносинам України з НАТО.

Слід приділити увагу вивченню двосторонніх відносин України з державами всіх континентів і регіонів світу. Особливе значення мають добросусідські відносини з країнами Центральної та Східної Європи: Польщею, Угорщиною, Чехією, Словаччиною, Румунією, Болгарією. У разі потреби необхідно вдатися до екскурсу в історію непростих відносин України з деякими з цих держав, даючи давнім проблемам сучасне тлумачення, характеризуючи минуле з урахуванням сучасних знань про нього.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Дипломатична історія античної колонізації Північного Причорномор'я.
2. Вихід Київської держави (Русі) на дипломатичну арену Середньовічної Європи.
3. Шлюбна дипломатія київських великих князів.
4. Дипломатія Данила Галицького і Золота Орда.
5. Теорії “Москва – третій Рим” і “Москва – другий Київ” як знаряддя територіальної експансії московських Рюриковичів.
6. Особливості дипломатичної практики Запорозької Січі.
7. Зовнішньополітичні інтереси й дипломатія Кримського ханату.
8. Дипломатія Богдана Хмельницького в боротьбі за утвердження козацької державності.
9. Переяславсько-Московська угода 1654 р. в історичних долях українського народу.
10. Дипломатія Івана Виговського й Петра Дорошенка в боротьбі за збереження соборної козацької державності.
11. Дипломатія Івана Мазепи й Пилипа Орлика в обороні суверенітету Козацької України.

12. Дипломатичні обставини приєднання Північного Причорномор'я і Криму до Російської імперії.
13. “Українське питання” у дипломатії Центральних держав і Антанти напередодні та під час Першої світової війни.
14. Дипломатія Центральної Ради в боротьбі за вихід УНР із Першої світової війни.
15. Дипломатія Павла Скоропадського в боротьбі за зміцнення міжнародних позицій Української Держави.
16. Особливості дипломатичної діяльності Західноукраїнської Народної Республіки (Західної області УНР).
17. Надзвичайна дипломатична місія УНР на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр.
18. Формування і спроби реалізації Директорією УНР концепції Балто-Чорноморського союзу.
19. Варшавська угода 1920 р. і Ризький мирний договір 1921 р. в історичних долях українського народу.
20. Міжнародна діяльність Державного центру УНР в екзилі.
21. Дипломатична діяльність Української Соціалістичної Радянської Республіки.
22. Загострення “українського питання” в європейських міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни.
23. Українська РСР — країна-співзасновник ООН.
24. Міжнародно-правове оформлення кордонів УРСР (СРСР) із західними сусідами.
25. “Українське питання” у міжнародних відносинах періоду “холодної війни”.
26. Роль України у створенні СНД.
27. Набуття Україною без'ядерного статусу та його значення.
28. Трансатлантична і європейська інтеграція України: здобутки, проблеми і перспективи.
29. Миротворча діяльність незалежної України.
30. Російський напрям зовнішньої політики незалежної України: здобутки, проблеми і перспективи.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Міжнародні обставини формування державного об'єднання “Русь”.
2. Руське посольство 838–839 рр. до візантійського імператора Феоділа і франкського короля Людовика Побожного.

3. Зовнішня політика і дипломатія великого київського князя Аскольда.
4. Особливості розвитку й основні етапи русько-візантійських відносин.
5. Причини укладення і сутність русько-візантійських міждержавних угод 907, 911, 944 р.
6. Подорож великої княгині Ольги до Константинополя 946 р. (955 р.) та її політичні наслідки.
7. Роль династичних шлюбів Рюриковичів у підвищенні міжнародного престижу Київської держави.
8. Русько-французьке політичне зближення 40-х років XI ст.
9. Київська Русь і Священна Римська імперія німецької нації.
10. Визначення західних кордонів Русі та її відносини з Польщею.
11. Налагодження добросусідських відносин Русі з угорською династією Арпадів.
12. Хозарський каганат і Русь у IX – середині X ст.
13. Русь і Печенізька орда в X – першій половині XI ст.
14. Половецька загроза на південних рубежах Київської держави і боротьба з нею.
15. Політичне піднесення і міжнародне становище Галицького та Волинського князівств кінця XI – XII ст.
16. Регіональна і загальноєвропейська дипломатія галицького князя Ярослава Осмомисла.
17. Зовнішня політика і дипломатія галицько-волинського великого князя Романа Мстиславича.
18. Дипломатія Романовичів у боротьбі за возз'єднання Галичини і Волині.
19. Утворення Монгольської держави Чингісхана (1206 р.) та реалізація її завойовницьких планів на Заході.
20. Відновлення Данилом Романовичем єдності Галицько-Волинської держави і зміцнення відносин з Угорським королівством.
21. Переговори Данила Галицького з папським послом Плано де Карпіні й подорож до Золотої Орди 1246 р.
22. Формування антиординської спілки центральноєвропейських держав і коронація Данила Галицького (1253 р.).
23. Участь Данила Галицького в боротьбі за австрійську спадщину.
24. Домінування Галицько-Волинського королівства у відносинах із Польщею і Литвою.

25. Припинення династії Романовичів і загарбання Холмщини та Галичини польським королем Казимиром III Великим.
26. Міжнародне становище українських земель в середині XVII ст. і дипломатичне забезпечення козацького повстання 1648 р. під проводом Б. Хмельницького.
27. Обставини укладення, ратифікації й міжнародно-правові засади Зборівського (1649 р.) та Білоцерківського (1651 р.) договорів Війська Запорозького з Річчю Посполитою.
28. Українсько-кримський військово-політичний союз 1648–1654 рр. та його роль у забезпеченні бойових дій.
29. Проблема прийняття Військом Запорозьким протекції Османської імперії в середині XVII ст.
30. Московський фактор на початковому етапі Національної революції (1648–1652 рр.).
31. Укладення конфедеративного союзу Війська Запорозького і Московського царства під зверхністю династії Романових.
32. Віленське московсько-польське перемир'я 1656 р. і наростання суперечностей в українсько-російських відносинах.
33. Підготовка і укладення оборонної спілки Війська Запорозького з шведським королем Карлом X Густавом.
34. Розрив козацько-московського союзу і поновлення договірних відносин Війська Запорозького з Кримським ханатом і Річчю Посполитою (Гадяцька угода 1658 р.).
35. Зовнішньополітичний фактор у долі козацької України за доби “Руїни” (1657–1687 рр.).
36. Оформлення поділу Української козацької держави між Річчю Посполитою, Московським царством і Османською імперією.
37. І. Мазепа і боротьба Московського царства за вихід до Чорного та Балтійського морів.
38. Гетьманщина в Північній війні 1700–1721 рр.
39. Українсько-шведський союз 1708–1709 рр. і його поразка.
40. Спроби П. Орлика поновити суверенітет козацької України у спілці з Кримом та Османською імперією і зацікавити європейські держави українським питанням.
41. Обмеження автономії Гетьманщини Російською імперією й перетворення українських земель на об'єкт імперіалістичної експансії Петербурга та Відня.
42. Поділи Речі Посполитої.

43. Військово-дипломатичні обставини входження Північного Причорномор'я і Криму до складу Російської імперії.
44. Таємна місія В. Капніста до Берліна 1791 р. і дилема автономізму та імперської лояльності української еліти.
45. Плани Наполеона Бонапарта щодо України.
46. Україна у східній політиці Німецької й Австро-Угорської імперій на рубежі XIX–XX ст.
47. Українське питання у військово-стратегічних планах Російської імперії під час Першої світової війни.
48. Федералістська концепція українського національно-визвольного руху в Росії й Австро-Угорщині на початку XX ст.
49. Переговорний процес між Центральною Радою і Тимчасовим урядом щодо запровадження територіальної автономії України.
50. Проголошення Української Народної Республіки 7 листопада 1917 р. і формування її зовнішньополітичного відомства.
51. Відносини Центральної Ради з країнами Антанти: невикористані можливості.
52. Дипломатичні обставини конфлікту Центральної Ради з Раднаркомом РСФРР та його наслідки.
53. Брестські переговори і укладення мирного договору УНР з країнами Четверного союзу та його міжнародно-правові наслідки.
54. Гетьманат П. Скоропадського у Брестській системі міжнародних відносин Східної Європи.
55. Розбудова дипломатичної служби Української Держави в 1918 р.
56. Мирні українсько-російські міждержавні переговори 1918 р. у Києві та причини їх невдачі.
57. Використання гетьманом П. Скоропадського силових методів при вирішенні Бессарабського, Кримського і Холмського питань та визначенні кордону з Білоруссю.
58. Встановлення стратегічного союзу Української Держави з Доном і політичне зближення з Кубанською Республікою, Грузією та Фінляндією.
59. Переорієнтація гетьманату на Антанту і “федеративна грамота” П. Скоропадського від 14 листопада 1918 р.
60. Розпад Австро-Угорщини і проголошення Західноукраїнської Народної Республіки.
61. Українсько-польський збройний конфлікт у Східній Галичині й окупація Румунією Північної Буковини.

62. Підготовка Акту злуки УНР і ЗУНР та його міжнародно-правові наслідки.
63. Спроби Директорії УНР порозумітися з Раднаркомом РСФРР і причини їх невдачі.
64. Переговори місії УНР з командуванням військ Антанти в Одесі та військово-політичного керівництва ЗОУНР з міжсоюзними місіями Ж. Бартелемі та П. Боти.
65. Соборна Україна на Паризькій мирній конференції 1919 р.
66. Сен-Жерменський і Тріанонський мирні договори про державну належність Буковини і Закарпаття.
67. Формування і спроби реалізації дипломатією УНР концепції Балто-Чорноморського союзу.
68. Українсько-польський військово-політичний союз 1920–1921 рр. і причини його поразки.
69. Міжнародно-правове становище і програма діяльності Державного центру УНР в еміграції.
70. Західноукраїнське питання в Лізі Націй.
71. Дипломатична активність УСРР у 1920–1922 рр.
72. Створення СРСР і позбавлення Радянської України суверенності на міжнародній арені.
73. Україна в геополітичних планах гітлерівської Німеччини напередодні Другої світової війни.
74. Мюнхенська угода 1938 р. і надання автономії Карпатській Україні.
75. Радянсько-німецьке зближення 1939–1940 рр. і вирішення проблеми державної належності західноукраїнських земель.
76. Проблема українсько(радянсько)-польського кордону в діяльності антигітлерівської коаліції.
77. Відновлення НКЗС УРСР у 1944 р. і визначення його повноважень.
78. Проблема членства УРСР в ООН.
79. Міжнародно-правове оформлення західних кордонів СРСР за результатами Другої світової війни.
80. Обмін населенням між УРСР та Польщею і акція “Вісла” 1947 р.
81. Особливості діяльності УРСР в ООН та її спеціалізованих установах за доби “холодної війни”.
82. Участь УРСР у вирішенні проблем повоєнного устрою Європи на Паризькій мирній конференції 1946 р. та Дунайській конференції 1948 р.

83. Україна і створення СНД.
84. Концептуально-теоретичні засади зовнішньої політики незалежної України.
85. Українсько-російські міждержавні відносини в пострадянський період.
86. Українсько-американське стратегічне партнерство.
87. Європейський вектор зовнішньої політики України.
88. Проблеми безпеки та озброєнь у зовнішній політиці України.
89. Енергетична проблематика в зовнішній політиці України.
90. Участь незалежної України в діяльності міжнародних організацій.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

1. Підготовка індивідуального завдання

Індивідуальне завдання або реферат (від лат. *refero* — доповнюю, повідомляю) — короткий виклад змісту наукової проблеми, що охоплює основні фактичні відомості та висновки з її аналізу, а також перелік використаних джерел. Реферат повинен відрізнятися точністю та об'єктивністю в переданні матеріалу, повнотою відображення основних елементів змісту, доступністю сприйняття тексту як за змістом, так і за формою.

Особливі вимоги до підготовки реферату:

- загальний обсяг — 10–12 сторінок, шрифт — 14 (New Roman) через 1,5 інтервала на аркушах паперу формату А4;
- титульна сторінка; вступ, основна частина, висновки та список використаної літератури;
- на титульній сторінці вказують навчальний заклад і кафедру, групу, де навчається студент, прізвище автора, заголовок (по центру), керівників або осіб, які перевірятимуть індивідуальне завдання, внизу сторінки назву міста, де розміщується навчальний заклад, і рік;
- у вступі має бути коротко обґрунтована актуальність вибраної теми індивідуального завдання, зазначені питання, що розкритимуться в роботі, основна та додаткова література, яку було використано при виконанні завдання;
- основна частина роботи повинна характеризуватись інформаційною насиченістю, глибиною і повнотою аналізу фактів, структурною організованістю, грамотністю викладу матеріалу;

- висновки повинні містити у сконцентрованому вигляді найголовніші наукові здобутки авторського аналізу;
- список використаної літератури повинен складатися з 10–14 найменувань, оформлених за відповідними вимогами. Допускаються також посилання на джерела мережі Інтернет з повним їх описом.

II. Підготовка та написання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота – важлива складова навчального процесу, що дає змогу перевірити, як студенти засвоїли необхідний для розуміння проблеми матеріал. Протягом семестру студенти виконують дві контрольні роботи.

Основні вимоги до написання модульної контрольної роботи

Для таких робіт не передбачається чітко визначеного обсягу. Зазвичай студенти використовують до двох аркушів паперу формату А4 для відповіді на одне запропоноване питання. Загальні вимоги:

- робота повинна бути підписана автором;
- важливо уникати описовості, граматичних помилок, нечіткості викладу матеріалу, частих повторів подібних слів чи виразів (тавтології);
- обов'язкова наявність аналізу як в основній, так і в підсумковій частинах роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Бойко О. Д.* Історія України: Посібник. – К., 2001.
2. *Васильєва-Чекаленко Л. Д.* Україна в міжнародних відносинах (1944–1996 рр.). – К., 1998.
3. *Васильєва-Чекаленко Л. Д.* Зовнішня політика України. – К., 2006.
4. *Головченко В., Матвієнко В.* Дипломатична історія України (від найдавніших часів до XIX століття): Навч. посіб. – К., 2007.
5. *Івченко О.* Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. – К., 1997.
6. *Історія міжнародних відносин України від найдавніших часів до 1917 р.* – Л., 1992.
7. *Наливайко Д.* Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. – К., 1998.

8. *Нариси з історії дипломатії України.* — К., 2001.
9. *Овсій І. О.* Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року): Навч посіб. — К., 1999; 2002.
10. *Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001).* — К., 2001.

Додаткова

11. *Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б.* Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. — К., 1994.
12. *Ведєнєєв Д. В.* Українська делегація на мирній конференції в Парижі // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. — К., 1993. — Вип. 4.
13. *Гайдуків Л. Ф.* Українське питання в міжнародних відносинах заключного етапу Другої світової війни // Вісн. Київ. ун-ту. Сер.: Міжнародні відносини. — К., 1996. — Вип. 5.
14. *Голубничий В.* Україна в Об'єднаних Націях. — Мюнхен, 1953.
15. *Горобець В. М.* Від союзу до інкорпорації: українсько-російські відносини другої половини XVII — першої чверті XVIII ст. — К., 1995.
16. *Держалюк М. С.* Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917–1922 роках. — К., 1998.
17. *Дорошенко Д.* Історія України 1917–1923 рр. — Т. 1: Доба Центральної Ради. — Ужгород, 1932; Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 р. — Ужгород, 1930.
18. *Забарко Б.* Шлях України до Ради Європи // Нова політика. — 1997. — № 3.
19. *Зінченко А.* Історія дипломатії від давнини до початку нового часу. — К., 2002.
20. *Зленко А. М.* Дипломатія і політика. — Х., 2003.
21. *Косик В.* Україна й Німеччина у Другій світовій війні. — Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993.
22. *Котляр М. Ф.* Історія дипломатії Південно-Західної Русі. — К., 2002.
23. *Кочубей Ю.* Із знаком “плюс”. Минуле, сучасний стан і перспективи українсько-французьких відносин у світлі європейської та євроатлантичної інтеграції // Політика і час. — 1998. — № 7.
24. *Крип'якевич І.* Галицько-Волинське князівство. — К., 1964.
25. *Кульчицький С.* Міжнародна діяльність керівництва УСРР. За матеріалами “особих тек” політбюро ЦК КП(б)У 1924–1930 років // Політика і час. — 1997. — № 2.

26. *Кураєв О.* Ідея української держави у політиці Австро-Угорщини періоду Першої світової війни // Розбудова держави. — 2000. — № 1–6.
27. *Кураєв О.* Ідея української держави і нові засади “східної політики” Німеччини (1914–1916) // Розбудова держави. — 2000. — № 7–12.
28. *Лаєров Ю. П.* Початок діяльності Союзу Визволення України // Укр. істор. журн. — 1998. — № 4–5.
29. *Леп’яко С.* Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561–1591). — Чернігів, 1999.
30. *Лещенко Л.* Україна — Китай: підсумки та нові обрії співробітництва // Україна дипломатична-2001: Наук. щорічник. — К., 2002. — Вип. 2.
31. *Лоссовський І., Оснач М.* Як форум політичного діалогу. 10 років участі України в діяльності ОБСЄ: деякі підсумки та основні пріоритети // Політика і час. — 2002. — № 3.
32. *Матвієнко В. М.* Україна і Ліга Націй. — К., 2000.
33. *Матвієнко В. М.* Українська дипломатія 1917–1921 років: на теренах постімперської Росії. — К., 2002.
34. *Матвієнко В., Головаченко В.* Історія української дипломатії ХХ століття у постатях: Монограф. — К., 2001.
35. *Мельник Л. Г.* Українсько-турецькі взаємовідносини і політичні проекти П. Орлика // Укр. істор. журн. — 1997. — № 6.
36. *Наливайко Д.* Козацька християнська республіка (Запорозька Січ у західноєвропейських літературних пам’ятках). — К., 1992.
37. *Павлюк О. В.* Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923). — К., 1996.
38. *Павлюк О.* Зовнішня політика ЗУНР // Київська Старовина. — 1997. — № 3–4.
39. *Пашуто В.* Внешняя политика древней Руси. — М., 1968.
40. *Пиріг Р.* Крок на міжнародну арену. Відновлення Народного Комісаріату закордонних справ УРСР // Політика і час. — 1992. — № 7–8.
41. *Рудяков П.* Європейський Союз — Україна: еволюція підходів // Політична думка. — 2002. — № 1.
42. *Русина О.* Україна під татарами і Литвою. — К., 1998.
43. *Сергійчук В. І.* Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах ХVI — середини ХVII століття. — К., 1991.

44. *Синицька Н. В.* Третий Рим: Истоки и эволюция русской средневековой концепции. — М., 1998.
45. *Стерчо П.* Карпато-Українська держава. — Львів, 1994.
46. *Стрельський Г. В.* Українська дипломатія доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.). — К., 2000.
47. *Табачник Д. В.* Історія української дипломатії в особах. — К., 2004.
48. *Трощинський В. П.* Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. — К., 1994.
49. *Удовиченко П. П.* З історії зовнішньої політики УРСР (1919–1922 рр.). — К., 1957.
50. *Україна* в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти. — К., 2002.
51. *Україна* і зарубіжний світ. — К., 1970.
52. *Українська РСР* на міжнародній арені. — К., 1966.
53. *Українсько-німецькі* відносини в 1914–1920 рр.: соціоісторичний аналіз. — Запоріжжя, 1999.
54. *Федорук Я.* Міжнародна дипломатія і політика України 1654–1657 рр.: У 2 ч. — Л., 1996.
55. *Хміль І. С.* З прапором миру крізь полум'я війни: Дипломатична діяльність УРСР (1917–1920). — К., 1962.
56. *Шекера І.* Міжнародні зв'язки Київської Русі. — К., 1963.

Документальні джерела та мемуари

57. *Берестейський мир.* З нагоди 10-х роковин 9.II.1918 — 9.II.1928. Спомини й матеріали. — Л.; К., 1928.
58. *Боплан Г.* Опис України: Меріме П. Українські козаки та їхні останні гетьмани. — Л., 1990.
59. *Депортація* поляків та українців: кінець 1939 — початок 50-х років. До 50-річчя операції “Вісла” / Упоряд. Ю. Сливка. — Л., 1998.
60. *Договір* про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією // Політика і час. — 1997. — № 7.
61. *Документи* Богдана Хмельницького. — К., 1961.
62. *Дорошенко Д.* Деяко про закордонну політику Української Держави в 1918 році // Хліборобська Україна. — 1920–1921. — Зб. II–IV.

63. *Дорошенко Д.* Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920): У 4 ч. Галицька руїна. Доба Центральної Ради. Доба Гетьманщини. Доба Директорії. — 2-ге вид. — Мюнхен, 1969.
64. *Зленко А. М.* Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму. (Виступи, інтерв'ю та статті Міністра закордонних справ України А. М. Зленка). — К., 2001.
65. *Багрянородний* Константин. Об управленні імперией. — М., 1989.
66. *Літопис* гадацького полковника Григорія Грабянки. — К., 1992.
67. *Мацьків Т.* Зборівський договір (1649 р.) у тогочасних західноєвропейських джерелах // Київська Старовина. — 1995. — № 4.
68. *Мирині* переговори між Українською Державою та РСФРР: Протоколи і стенограми пленарних засідань: Зб. док. і матер. — К.; Нью-Йорк; Філадельфія, 1999.
69. *Перелік* угод між Україною та Європейським Союзом // Політика і час. — 2000. — № 3–4.
70. *Плано Картини, Джіованні дель.* История монголов. Гильом де Рубрук. Путешествие в восточные страны. — М., 1957.
71. *Повість* минулих літ. Літопис. — К., 1991.
72. *Польща* та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спеціальних служб. — Варшава; К., 2000. — Т. 2: Переселення поляків та українців 1944–1946.
73. *Симокатта Феофілакт.* История / Пер. С. О. Кондратьева; Прим. К. А. Осиповой. — М., 1957.
74. *Скоропадський П.* Спогади. Кінець 1917 — грудень 1918 / Гол. ред. Я. Пеленський. — К.; Філадельфія, 1995.
75. *Страбон.* География / Пер., ст. и ком. Г. А. Стратановского. — М., 1964.
76. *Стратегія* інтеграції України до Європейського Союзу // Політика і час. — 2000. — № 3–4.
77. *Україна і Польща* в документах, 1918–1922: У 2 т. / За ред. Т. Гунчак. — Нью-Йорк, 1983.
78. *Україна* на міжнародній арені: Зб. док і матер. (1991–1995): У 2 кн. — К., 1998.
79. *Україна — Росія.* 1990–2000 рр.: Зб. док і матер. — К., 2001.
80. *Українська дипломатична енциклопедія:* У 2 т. — К., 2004.
81. *Українська РСР* на міжнародній арені: Зб. док і матер. 1944–1961. — К., 1963.

82. *Українська РСР у міжнародних відносинах. Міжнародні договори, конвенції, угоди та інші документи, які складені за участю Української РСР або до яких вона приєдналася (1945–1957).* — К., 1959.
83. *Українська Центральна Рада: Док. і матер: У 2 т.* — К., 1996–1997.
84. *Хартія про особливе партнерство між Україною та організацією Північноатлантичного договору // Політика і час.* — 1997. — № 8.
85. *Хрестоматія з історії СРСР / Упоряд.: А. К. Волощенко, М. Н. Лещенко, Д. І. Мишко.* — К., 1972.
86. *Хрестоматія з історії України.* — К., 1993.
87. *Цегельський Л.* Спогади. — Філадельфія, 1937.
88. *Шелухин С.* Варшавський договір між поляками й С. Петлюрою 21 квітня 1920 року. — Прага, 1926.
89. *Шульгин О.* Початки діяльності міністерства закордонних справ України // *Розбудова держави.* — 1993. — № 1.
90. *Шульгин О.* Без території: Ідеологія та чин Уряду УНР на чужині. — К., 1998.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Зовнішня політика України”.....	5
Зміст з самостійної роботи дисципліни “Зовнішня політика України”.....	6
Орієнтовна тематика рефератів.....	19
Питання для самоконтролю.....	20
Самостійна робота студента.....	25
Список літератури.....	26

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *А. А. Карпова*
Комп'ютерне верстання *М. М. Соколовська*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3046
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП